

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Diplomová práce

Zpráva o třetí planetě

ILUSTROVANÁ KNIHA

David Ledvinka

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra výtvarného umění

Studijní program Design

Studijní obor Ilustrace a grafický design

Specializace Ilustrace

Diplomová práce

ZPRÁVA O TŘETÍ PLANETĚ

ILUSTROVANÁ KNIHA

David Ledvinka

Vedoucí práce: Doc. ak.mal. Josef Mištera
Oddělení výtvarného umění
Ústav umění a designu Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

OBSAH

1. MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE.....	6
Ilustrace.....	6
Grafika.....	7
Autorská kniha.....	7
Animovaný film.....	8
2. TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY.....	10
3. CÍL PRÁCE.....	13
4. PROCES PŘÍPRAVY.....	15
5. PROCES TVORBY.....	17
Celostránkové ilustrace a záhlaví.....	17
Typografie a kompletace.....	18
6. TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA.....	19
technika linorytu.....	19
Vazba a desky.....	19
7. POPIS DÍLA.....	21
8. PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR.....	23
9. SILNÉ STRÁNKY.....	25
10. SLABÉ STRÁNKY.....	26
11. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	27
12. RESUMÉ.....	28
13. SEZNAM PŘÍLOH.....	29

1. MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE

1.1 Ilustrace

V rámci mé specializace, kterou je ilustrace, bych v první řadě jmenoval knížku *Ztratit cestu znamená poznat cestu*¹, vydanou nakladatelstvím Pavel Mervart v roce 2013. Jedná se o sborník svahilských přísloví, který uspořádal Pavel Mikeš, český diplomat na Ministerstvu zahraničních věcí, překladatel a milovník africké kultury. Kniha je ilustrována padesáti barevnými celostránkovými ilustracemi formátu 162 x 162 mm zhotovenými kombinovanou technikou (tuž, akvarel, akryl, proškrabávání voskového podkladu) a množstvím drobných černobílých obrázků (perokresba), které jsou umístěny v textové části mezi jednotlivá přísloví. Součástí mé práce na této knize byl i návrh obálky a typografická úprava. Přes mé počáteční přesvědčení, že sborník afrických přísloví by měl ilustrovat spíše rodilý Afričan a ne Čech, který má navíc o africké kultuře jen velmi vágní představu, jsem nakonec úkol splnil a to především díky pomoci přítele a grafika Rudolfa Rouska, který přispěl řadou podnětných nápadů k celkové koncepci knihy i k pojetí jednotlivých motivů. Díky této zakázce jsem se hlouběji seznámil s praktickými problémy v knižní produkci a za příležitost a zkušenosti, které Pavel Mervart poskytl neznámému začínajícímu ilustrátorovi, jsem velice vděčný.

Poněkud jiným projektem je Indiánský kalendář, na kterém jsem spolupracoval s Jakubem Horským na sklonku roku 2013. Jakub Horský studoval knižní vazbu na brněnské FaVU a v současné době spravuje nízkonákladovou tiskárnu Indie paper. Mým úkolem bylo zhotovit dvanáct motivů technikou linorytu k jednotlivým měsícům v roce v duchu

---

¹ *Ztratit cestu znamená poznat cestu: svahilská přísloví = Kupotea njia ndiko kujua njia : methali za kiswahili.* Překlad Pavel Mikeš. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013, 129 s. ISBN 978-80-7465-062-8.

„indiánů na smetišti“, tedy nikoliv jako věrný obraz kultury původního amerického obyvatelstva, ale jakousi adaptaci, „hru na indiány“, odkazující například ke knize Dva divoši od E. T. Setona. Inspirací pro ilustrace ke kalendáři posloužil jak fenomén českého trampingu, tak skautská mytologie vázaná k indiánské kultuře. Ostatně samotné názvy „indiánských měsíců“ (např. Měsíc padajícího listí, Měsíc růží nebo Měsíc dlouhých nocí) nemají s pravou indiánskou chronologií mnoho společného. Jedná se o jakousi idealizovanou, romantickou představu o životě indiánů, kterou ve svých dobrodružných knihách nastínil třeba Karel May. V mém pojetí jsem se tuto představu snažil zasadit do současnosti, do novorozeného jednadvacátého století, tedy éry oplývající obřimi sídlišti, ucpanými dálnicemi a zážitky zprostředkovanými virtuální realitou.

1.2 Grafika

V souvislosti s technikou linorytu bych rád zmínil i svou zálibu v ex-libris a novoročenkách, potažmo malých grafických formátech, kterým se s oblibou věnuji už několik let, ačkoliv kromě uspokojení vlastních potřeb nenacházejí jiného, například komerčního, využití. Ve volné tvorbě využívám linorytové grafiky jako ilustrace vlastních zážitků nebo pocitů, které nedokáží jinak vyjádřit. Postupně tak vzniká cosi jako obrázkový deník.

1.3 Autorská kniha

Do sféry nekomerčních projektů spadá i autorská kniha Kombajnérka Marion, kterou jsem vydal vlastním nákladem v roce 2012. Nápad zkompletovat sborník vlastních povídek se zrodil během účasti na semináři tvůrčího psaní pod vedením profesora Júliuse Gajdoše. Knihu jsem graficky upravil a opatřil čtrnácti ilustracemi. Obrázky tématicky

vychází z fiktivního světa povídek, které se odehrávají na přelomu 21. a 22. století a vznikly pod vlivem četby tzv. „sociálního“ science fiction Arkadije a Borise Strugackých. Jedná se o ilustrace zhotovené v programu Windows painting neboli „Malování“, které je dodáváno v základním balíku operačního systému Windows. Pro tuto netradiční formu jsem se rozhodl z několika důvodů. Jedním z nich byla určitá přesycenost dnes tolik oblíbenou vyhlazenou a precizní vektorovou grafikou, která mě ze všech stran obklopovala. Dalším důvodem byla jednoduchost programu Malování určeného pro zcela základní grafické vyjádření. Malování neobsahuje žádné vrstvy, které lze donekonečna kombinovat a poskytuje uživateli možnost vrátit se jen o několik málo kroků zpět. Pakliže není spokojen se změnami, které tuto historii předchází, nezbude mu nic jiného než obraz „přemalovat“, stejně jako by to udělal při práci s akrylovými barvami na opravdovém plátně. Virtuální prostředí mi posloužilo jako náčrtkový blok a některé z takto načrtnutých motivů jsem později dále rozpracoval, ovšem Kombajnérka Marion obsahuje pouze původní počítačové grafiky.

1.4 Animovaný film

Oblastí, která se specializací ilustrace souvisí a kterou dle mého názoru nelze vzhledem k průběhu mého studia opomenout, je animovaný film. Zde bych jen krátce zmínil dvouminutovou loutkovou etudu Téměř ti samí, která vznikla coby semestrální práce s podporou Jiřího Barty a Milana Svatoše v prostorách krátkého filmu ateliérů Barandov. Dějově doplňuje o něco starší projekt, kterým byl komiks Nové příběhy Zorky Wolfové o epilog, v němž je hlavní hrdinka po všech peripetích „konečně“ v bezpečí, ovšem nezřízeně se nudí a propadá trdomyslnosti. Film byl na přehlídce NFT Český videosalon 2012 oceněn druhým místem v kategorii animovaný snímek a byl nominován i

do užšího výběrového kola německé soutěže figurálního divadla a loutkové tvorby Kunstpiep 2013.

Loutky, maňásci a marionety zůstávají v popředí mého zájmu dodnes o čemž svědčí i fakt, že v současné době pracuji coby divadelní technik v hradeckém divadle Drak, které se loutkovým inscenacím a divadelním představením pro dětské publikum věnuje téměř půl století.

2. TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY

Záliba čtenáře v žánru science fiction působí i dnes ve vědomí široké veřejnosti určité rozpaky. Spadá spolu s detektivkou nebo fantasy literaturou do kategorie okrajových žánrů, na kterou se mnozí čtenáři dívají skrz prsty a často právem, přestože díla jako *Duna*, *Stalker*, *Pán prstenů* nebo *2001: Vesmírná odysea* tuto tendenci poměrně úspěšně vyvrací už třeba tím, že se jejich adaptací zhostili lidé jako Stanley Kubrick, David Lynch nebo Andrej Tarkovskij (neplatí o trilogii *Pán prstenů*, která sice zažila ve filmovém podání Petera Jacksona nebývalý komerční úspěch, ale osobně ji považuji s ohledem na dílo J. R. R. Tolkiena za vysloveně nezdařilou). Podle teorie, kterou formuloval Ivo Železný v knize *Stvořitelé nových světů*², mají předsudky k okrajovým žánrům a především sci-fi literatuře své kořeny v 50. letech minulého století na území USA. Právě zde se ve snaze nakladatelů zaškatulkovat novou a prudce se rozmáhající tendenci v literatuře zrodil pojem science fiction neboli „vědecká fikce“, což je sice termín velice nepřesný a zavádějící, ovšem všeobecně přijatý a dodnes přes námítky teoretiků používaný. Neznamená to, že by se zrodil žánr sám, ten je mnohem starší. V podstatě sahá přes H.G. Wellse, Julese Verna, E. A. Poea k Johnatanu Swiftovi a s trochou nadsázky i dál, například k Marku Polovi, jenže tehdy ještě nebyl natolik rozšířený, aby jej bylo potřeba samostatně pojmenovat a odlišit od ostatních. Takové knihy byly tedy označovány jinak, například jako utopie nebo fantaskní dobrodružné romány. V 50. letech, pod vlivem úspěchů v dobývání kosmu a dalších poválečných politických i sociálních změn, poptávka po sci-fi nebývale vzrostla a v tržním hospodářství USA byla samo sebou velmi rychle pokryta nabídkou. Smutnou skutečností zůstává, že většina takto

---

² *Stvořitelé nových světů*. Editor Ivo Železný. Praha: Art-servis, 1990. ISBN 80-711-6011-3.

rychloukašených příběhů, tištěných obvykle jen v časopisech, neměla žádnou originální myšlenku. Jednalo se o tzv. béčkové tituly tištěné na levném papíru s mizernou typografickou úpravou, které bylo možno pořídit za několik centů. Takový přístup záhy deklasoval sci-fi literaturu na obyčejné spotřební zboží. Pro podobné knihy se zrodil nový méně známý termín „pulp“ neboli kaše, břečka, „pulp magazine“, laciný časopis, brak. Byla by ovšem chyba pokládat mezi sci-fi a pulp jednoznačné rovnítko, což myslím dostatečně prokázali autoři jako Ray Bradbury, Isaac Asimov, Arkadij a Boris Strugačtí, Kurt Vonegut a mnoho dalších. Rozhodl jsem se vybrat k ilustrování knihu jednoho z nich. Jedná se o povídkový sborník Arthura C. Clarka Zpráva o třetí planetě, který považuji za velmi zdařilý, možná ještě zdařilejší než jeho známější romány. Jedním z důvodů, proč prověření autoři volí coby dějiště svých příběhů budoucnost, je skutečnost, že jim současný svět připadá příliš těsný. Často tedy po vzoru Guliverových cest přesunou svého hrdinu někam daleko, na létající ostrov Laputa nebo do říše trpaslíků, aby mohli zdůraznit témata, kterými se hodlají zabývat. Exotické kraje a dobrodružné cesty tedy nemusí hrát zásadní roli, i když k tomu přímo vybízí. V Bradburyho Mart'anské kronice se toho o skutečných cestách do vesmíru dozvíme jen velmi málo, zatímco o lidech a o společnosti, ve které žil a tvořil, mnohem víc. Prognózám o budoucnosti se nadále věnuje spíše futurologie. Domnívám se, že dobrý spisovatel reaguje především na svou současnost, ať už se příběh odehrává kdykoliv. Obdobně vnímám i Zprávu o třetí planetě a v tomtéž duchu jsem se ji snažil ilustrovat. Podaří-li se mým ilustracím zaujmout čtenáře, aby knížkou zalistoval a přečetl si ze zvědavosti některou povídku, přestože o žánr science fiction doposud nejevil zájem (nebo v něm přetrvávají zmíněné předsudky), myslím, že mohu být spokojený.

3. CÍL PRÁCE

Cílem mé práce bylo upravit zvolený text do knižní podoby, a to především s ohledem na ilustrovanou část, jelikož ilustrace je v oboru grafického designu specializací, kterou jsem studoval. Mým hlavním úkolem bylo navrhnout a realizovat dvanáct celostránkových ilustrací a jedenadvacet obrázkových záhlaví ke každé kapitole, obojí metodou linorytu. Dále pak navrhnout grafickou podobu vnitřku knihy a její obálky, upravit text v rámci sazby a dílčí části zkompletovat. Cíl mé práce bych rád demonstroval na dvou příkladech, vůči kterým jsem se snažil vymezit. Prvním z nich je knížka Alenčiny narozeniny od Kiryla Bulyčova ilustrovaná Jaroslavem Malákem. Jde o dětskou knížku na pomezí pohádky a tradičního sci-fi (jemuž se Bulyčov věnoval především) a tomu odpovídá i grafická úprava s množstvím ilustrací, jak celostránkových, tak marginálních na okraji každé stránky. Vznikají zde ovšem dva problémy. Jedním z nich je popisnost a doslovnost obrázků, která ubíjí čtenářovu vlastní fantazii. Sugestivní ilustrace si v mysli čtenáře uzurpují veškerý prostor a často mu obrazem vyradí pointu vyprávění dříve než se k ní dočte. Druhým příkladem je tatáž kniha, kterou jsem si zvolil já, tedy Zpráva o třetí planetě od A. C. Clarka, ilustrovaná Stanislavem Vajcem, jehož ilustrace jsou natolik abstraktní, že by je bylo možné bez větších obtíží přiřadit k jakémukoliv jinému titulu. Za ideální přístup považuji „kolážovou“ metodu, kterou zvolil Libor Fára ve sborníku Tunel do pozítří, kde nechal každou povídku ilustrovat jiným autorem, což ovšem vzhledem k povaze mé diplomové práce není možné. Ve svém vlastním pojetí jsem se snažil najít mezi prvními dvěma přístupy kompromis, tedy držet se tvaru, který formuloval spisovatel, ale rozvíjet ho spíše na základě volných asociací. Záměrně jsem se vyhýbal nejpoutavějším momentům jednotlivých povídek a spíše se snažil

zachytit celkovou atmosféru, pocit a dále pak obrazy, které susedí, nikoliv ty, o kterých se dočítáme. Ačkoliv je Zpráva o třetí planetě dějově zasazená většinou do budoucnosti (minimálně vzhledem k době, kdy byla sepsána), hovoří především o tehdejší současnosti, je to zpráva o planetě Zemi na sklonku 70. let. Byl bych rád, kdyby moje ilustrace byly obdobnou zprávou o naší současnosti a v tomto duchu jsem se k nim snažil přistupovat.

4. PROCES PŘÍPRAVY

Proces přípravy započal výběrem knihy, kterou jsem se rozhodl ilustrovat. Jelikož mi v tomto směru byla ponechána volnost, zaměřil jsem se na svou oblíbenou sci-fi literaturu a chystal se ilustrovat buďto některý z románů Arkadije a Borise Strugackých, nebo sborník vlastních textů. Začal jsem číst knížku Les a snažil jsem se ji vnímat z hlediska budoucích ilustrací, ale práce se mi nedařila. Uvědomil jsem si, že tématicky rozmanitý text, jakým byly například Svahilská přísloví, se mi ilustruje přeci jen lépe a tehdy jsem si vzpomněl na své nejoblíbenější dílo od Arthura C. Clarka, kterým je povídkový sborník Zpráva o třetí planetě. Původně jsem chtěl tuto knihu ilustrovat stejnou kombinovanou technikou jako Svahilská přísloví, ale po prvních nezdařilých pokusech jsem tuto myšlenku opustil, věnoval se nadále spíše náčrtkům a hledal jinou vhodnou formu. Nakonec jsem zúžil výběr na linoryt nebo dřevořez a vzhledem k rozsahu, který jsem si stanovil a omezenému času, který mě dělil od termínu odevzdání, se posléze definitivně rozhodnul pro dvoubarevný linoryt, tedy soutisk dvou linorytových matric. V tomto duchu jsem vypracoval prvních osm celostránkových ilustrací, ovšem po konzultaci s vedoucím mé diplomové práce mi bylo doporučeno, abych se nadále věnoval pouze jednobarevným tiskům, v kteréžto podobě práci také odevzdávám. Průběžně s tímto jsem se věnoval studiu materiálů o Josefu Váchalovi a Františku Burianovi, tedy výtvarníkům, kteří jsou mi každý svým způsobem blízcí; Váchal výrazovými prostředky a Burian svou láskou k dobrodružné literatuře, považované mnohdy za úpadkovou, obdobně jako science fiction. Ve vybraném textu jsem si vytipoval vizuálně atraktivní pasáže, ovšem s podmínkou stanovenou výše, tedy především nevyzradit předčasně některý příběhový zvrát a ponechat dostatečný prostor čtenářově vlastní představivosti. V ideálním

případě by měl čtenář porozumět podstatě obrázku teprve v momentě, kdy povídku dočte, obdobně jako je tomu u mnohých precizně vypočítaných Clarkových krátkých příběhů. Dále bylo zapotřebí rozmyslet si celkovou úpravu knihy. V tomto směru jsem se nechal inspirovat Lhotákovými ilustracemi k dílu Arthura Ransoma, které vyšlo v edici KOD, a obdobně jako on jsem opatřil každou kapitolu ilustrovaným záhlavím zhotoveným technikou linorytu. Jednoduchý motiv na obálce knížky koresponduje s jejím obsahem. Jakoby rukou psaným názvem titulu v záměrném kříži bez udání autorova jména (jež však nechybí na hřbetu knihy ani na titulním listu) bych ve čtenáři rád vzbudil prvotní dojem, že se nejedná o beletrii, nýbrž o sesbíraná skripta, poznámky nějakého mimozemského pozorovatele, jelikož právě tak vnímám i význam názvu Zpráva o třetí planetě. Na platinové destičce, kterou nese sonda Voyager mířící do hlubokého kosmu, je vyobrazené schéma sluneční soustavy. Třetí planeta je ze schématu jakoby vyzdvížena. Tímto piktogramem se pozemští inženýři snaží případnému příjemci sdělit: „Odtud pocházíme, třetí planeta slunečního systému na výše uvedených souřadnicích je naším domovem.“ Pro pozemšťana je touto třetí planetou Země, ale kniha se nejmenuje Zpráva o planetě Zemi, nýbrž Zpráva o třetí planetě. Proto si myslím, že i Clarke chtěl tímto názvem evokovat určitý nadhled, jaký může mít pouze cizí návštěvník.

5. PROCES TVORBY

5.1 Celostránkové ilustrace a záhlaví

Ilustrace byly zhotovené metodou linorytu, kdy se motiv zrcadlově překreslí na linoleum a plochy, které nejsou určeny k otisku, se odryjí. Obecně je linoryt považovaný za techniku, v níž dobře fungují kontrasty mezi plochami bílé a černé, ovšem nevylučuje ani čárovou a obrysovou kresbu a právě různé tloušťky čar v kombinaci s většími plochami barvy mě poslední dobou zajímají a lákají. Další výhodou techniky je, že nevyžaduje žádné složité zázemí. Kromě samotného materiálu, rydel a barvy si k otisku člověk docela dobře vystačí s kosticí, kterou lze nahradit obyčejnou kávovou lžičkou. Barva je během 48 hodin suchá a obrázek lze kolorovat, popřípadě podstoupit soutisku. Pro ilustrace ke Zprávě o třetí planetě jsem experimentoval s několika různými barevnými kombinacemi na různých podkladech. Shodně s vedoucím mé diplomové práce jsem však nakonec došel k závěru, že množství vynaloženého úsilí není přímo úměrné výsledné kvalitě a vrátil se k tiskům z jedné matrice na křídový papír. Jednoznačnou předností je v tomto případě cena, kterou člověk zaplatí v tiskárně, pakliže se zřekne barev, ale rozhodujícím faktorem je úspornost a skromnost, která linorytu sluší lépe než vyšperkované kudrlinky.

Vytištěné obrázky bylo potřeba digitalizovat a upravit do tisku v příslušném grafickém editoru. Snažil jsem se přitom nezasahovat do originálu víc než je nezbytně nutné, tedy především vyrovnat hladinu, kontrast a jas a redukovat drobné odchylky od stanoveného formátu.

5.2 Typografie a kompletace

Dalším krokem byla typografická úprava textu sborníku, který je naštěstí volně dostupný na internetu, tudíž jej nebylo třeba slovo od slova přepisovat do digitální podoby. Nejprve jsem si narýsoval model stránky, v němž jsem definoval velikost textového a obrázkového pole vzhledem ke zvolenému formátu stránky s ohledem na prostor pro vazbu. Podle této šablony jsem pak vytvořil vzorovou stránku v programu Adobe Indesign. Tento program umožňuje v relativně jednoduchém uživatelském rozhraní vyřešit některé typografické a sazečské problémy, například sám analyzuje text, který je do něj vložen a upozorní uživatele, pakliže je řádek příliš řídký nebo hustý. Následně je potřeba celý text projít a vyznačená problémová místa opravit, a to s ohledem na další typografické zásady, které program zatím rozpoznat nedokáže. Tato etapa byla pro mě zřejmě nejnáročnější, jelikož jsem se zmíněným programem na obdobně rozsáhlém projektu pracoval poprvé a se sazečskými zásadami jsem byl seznámený jen velmi zevrubně.

Pro upravený text bylo třeba zhotovit schéma, podle nějž jsem do knihy rovnoměrně vložil celostránkové ilustrace tak, aby nevznikala hluchá místa, ale zároveň, aby obrázky odpovídaly správné části knihy a znovu výsledek zkontrolovat pro případ, že by si program některé instrukce vyložil mylně.

Obal knihy tvoří tvrdý kartón potažený látkou s výše popsáním motivem záměrného kříže na přední straně a jménem autora a názvem publikace otištěným na hřbetu knihy. S vnitřní částí jsou desky spojené předsádkou s motivem binárního kódu.

6. TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA

6.1 Technika linorytu

Jako techniku k výrobě ilustrací jsem zvolil linoryt. V takovém případě je důležité si uvědomit, že výsledný otisk bude zrcadlově převrácený, a to především v případech, kdy pracujeme s textem. Při soutisku z více matric musíme dbát na to, aby se matrice pokud možno usadila na tomtéž místě, jako při prvním otisku. Dobře zpracovanou a rozválenou barvu lze nanášet válečkem nebo tupovací hubkou v přiměřeném množství, tedy tak, aby byla dostatečně krycí, ale aby se nezalily drobné vrypy. Případné nedostatky, především tzv. „krupičku, která vzniká nedostatečným množstvím barvy nanesené na matrici, lze opravit pomocí papírového kornoutu, kterým se barva z okolí špatně otisknutého místa rozetře. Příliš velké množství tiskařské barvy lze z otisku odsát přiložením novinového papíru. Tiskařská barva zasychá s ohledem na tiskařské médium a klimatické podmínky v místnosti od jednoho do čtyř dnů. Použité nástroje se čistí ředidlem. Barvu samotnou je v krajním případě možné ředit terpentýnovým olejem.

6.2 Vazba a desky

Pro vazbu knihy jsem zvolil celoplátěnou V8, kdy jsou desky potaženy celistvým plátěným potahem. Knižní archy o plošné hmotnosti 140 g/m^2 je nutné vyřazovat do osmistránkových složek. U hřbetu listů je potřeba ponechat proužek přibližně o šířce 7 mm. Knižní blok lze sešít nitěmi nebo slepit tavnou nití, případně zpevnit gázou. Pro knižní bloky formátu A5 se používají 3 až 4 stehy. Sešitý knižní blok je nutné zaklížit lepidlem kvůli pevnosti. Na předsádce je vhodný papír o gramáži kolem 120 g/m^2 . V mém případě jsem zvolil papír silnější, tedy 250 g/m^2 . Při lepení musí být předsádka odsazena od hřbetu přibližně 1 - 2 mm. Dále

je třeba vyrobit knižní desky, které slouží k ochraně knižního bloku. Jako materiál se používá lepenka, z níž se zhotoví dva přířezy a hřbetník, přičemž je nutné dbát na to, aby byl směr vláken souběžný se hřbetem. Desky se potahují knihařským plátnem a lepí „klihovou galertou“³. V další fázi je třeba oba kusy, tedy desky a knižní blok, spojit dohromady. Knižní blok musí být zavěšen rovně a předsádky vlepeny bez výdutin a záhybů. V poslední fázi se celá kniha zalisuje.

---

³ Svět tisku. *Tuhé knižní vazby*. 1999, č. 9.

7. POPIS DÍLA

Dílem je ilustrované autorské vydání knihy Zpráva o třetí planetě od britského spisovatele sci-fi literatury Arthura C. Clarka. Obrazovou část tvoří dvanáct celostránkových černobílých ilustrací vytvořených technikou linorytu.

Celostránkové ilustrace se obvykle tématicky vážou k určité povídce, například povídka Hvězda vypráví o duševním pohnutí kněze, který si na jedné mezihvězdné expedici uvědomí, že znamení, kterým dle jeho náboženství bůh prorokoval zrození Ježíše, způsobilo zánik celé jedné vyspělé civilizace. Během zkoumání pozůstatků exploze vzdálené supernovy objeví na poslední planetě spáleného slunečního systému schránku, do níž se tato civilizace, neschopná opustit ohrožený prostor, pokusila uložit svůj kulturní a společenský otisk. Povídka je zakončena slovy: „Ale, bože, — měls přece tolik hvězd, které jsi mohl použít! Opravdu bylo nutné svrhnout ty lidi do ohně, aby symbol pomíjející velikosti vzplál nad Betlémem?“. Grafika doprovázející tuto povídku představuje kosterní ostatky cizokrajně vyhlížejícího ptáka s rozepjatými křídly. Má připomínat legendárního Fénixe, který hyne v plamenech, aby ze svého popela znovu povstal, možná v jiné podobě a na jiném místě. Menší ilustrace v záhlaví stejné kapitoly představuje Serafa, který s bezstarostným výrazem dítěte sedí obkročmo na hroudě spálené skály, obklopen ztrápenými a ukřivděnými dušemi vyhlazené civilizace. Serafové či serafíni patří podle Starého zákona do nejvyššího andělského kůru a jsou chápáni jako ochránci Božího trůnu. Jedná se o bytosti, jejichž světlo a žár je tak prudký, že smrtelné bytosti ihned spálí. Snažil jsem se tak vyjádřit rozpor mezi zjevnou krutostí a zdánlivou nesmýšlností božího počínání, které může v lidském chápání připomínat pouhý rozmar a vírou, že celý vesmír podléhá záměru dobrotivého a

spravedlivého boha, jehož plány nelze z lidského úhlu pohledu pochopit. Obrazovým záhlavím je doplněno i všech zbývajících dvacet povídek.

Motiv na titulním listu představuje personifikaci pomyslného návštěvníka, který byl pověřen zkoumáním „třetí planety“. Sedí shrbený na míči připomínajícím planetu Jupiter a ve světle svíčky sepisuje svou reportáž. Muže to být spisovatel, ilustrátor nebo opravdový cizí badatel dovedně maskovaný před zraky pozemšťanů.

Obálka vychází z původní grafické úpravy Lenky Čermákové. Čtverec se mění v záměrný kříž, v jehož centru se nachází zkoumaný objekt a je mírně pootočený, což má evokovat beztlžný stav, v němž se ztrácí zažitě pojmy jako nahoře či dole.

Binární kód na předsádce knihy odkazuje k povaze Clarkova díla, které je označováno jako technicky optimistický subžánr. Kromě své spisovatelské tvorby totiž Clarke vystudoval fyziku a teoretickou i aplikovanou matematiku na Kings College, spolupracoval na vývoji automatických přistávacích systémů, je považovaný za vynálezce principu telekomunikační družice a na jeho počest je někdy geostacionární oběžná dráha označovaná jako Clarkova⁴.

Knih je svázána do tuhé vazby typu V8. Knižní blok obsahuje 246 stran formátu A5. Desky jsou potažené potištěným režným plátnem.

---

⁴ PACNER, Karel; VÍTEK, Antonín. *Půlstoletí kosmonautiky*. Praha : Paráda, 2008. ISBN 978-80-87027-71-4. Kapitola Životopisy hlavních účastníků, s. 427.

8. PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR

Jazyk se neustále vyvíjí a obměňuje tak, aby byl srozumitelný a funkční. Děje se to zcela přirozeně a v posledních desetiletích se tento proces neustále zrychluje. Přibývají nové pojmy a zastaralé výrazy mizejí spolu s věcmi, které nás přestaly obklopot. Vzhledem k této skutečnosti přistupují mnozí nakladatelé k aktualizaci jazyka i ve svých publikacích, vycházejí klasická, již dříve přeložená, díla v novém současném překladu. Znalcům jazyka mohou takové zásahy připadat nemístné, ovšem faktem zůstává, že věta „šukat po světlici“ nebo „zasunul meč do pochvy“ zastává v současném hovorovém konsensu docela jiný význam než ten, který měl na mysli autor v době, kdy bylo dílo sepsáno. Domnívám se, že obdobný proces funguje i v rámci jazyka výtvarného, třebaže si to autor sám nemusí vůbec uvědomovat, stejně jako člověk, jehož rukopis byl postoupen grafologovi. Takový člověk na sebe nevědomky prozradí mnohem víc, než co by byl schopen říct během mnohonásobně delšího pohovoru. Nevím, bude-li moje práce skutečným přínosem pro ilustraci, vyjma toho, že jsem se jí věnoval cele. Je tudíž sumou mých schopností a zkušeností v tento moment, vypovídá o mě a o mém úhlu vidění okolního světa.

Zároveň je ilustrace celkem opodstatněně chápána jako doména dětských knížek, jelikož dítě si obraz osvojí mnohem dřív než psaný text. Pokusil jsem se vytvořit ilustrace, které by zaujaly i dospělého diváka/čtenáře a dojem z četby pokud možno umocnily, bude-li chtít, ale zároveň se za každou cenu nevnucovaly, nerozptylovaly ho. Ilustrace mohou fungovat i jako určitá obrazová anotace knihy, pakliže v ní potencionální čtenář zalistuje. Domnívám se tedy, že ilustrace má své opodstatnění nejen ve sci-fi, ale v „literatuře pro dospělé“ všeobecně a svou diplomovou prací jsem se pokusil toto přesvědčení prokázat.

9. SILNÉ STRÁNKY

Kniha je dle mého názoru přehledná a jednotná. Expresivní ilustrace jsou vyvážené umírněnou typografií. Bezpatkové písmo napomáhá čitelnosti a tónovaný papír šetří oči. Ilustrace jsou rozmanité. Během jejich realizace jsem se snažil využít zkušeností z animovaného filmu, uvažoval jsem o nich jako o záběrech a volil mezi detaily, polodetaily a celky, podle toho, jakou atmosféru jsem chtěl navodit. Ve svém přístupu k práci upřednostňuji tradiční techniku linorytu, která se pro mě během mé dlouholeté praxe a tvůrčích pokusů stala známým a blízkým řemeslem. Jistota technického zpracování mi následně umožňuje zaměřit se hlouběji na samotný vývoj tvůrčího procesu. Umožňuje mi obsahové i výtvarné experimentování.

10. SLABÉ STRÁNKY

Za nejslabší stránku své diplomové práce považuji tuto její textovou část, v níž jsem byl vzhledem k povinným kritériím stran jejího rozsahu nucen rozepsat na 15 normostran formátu A4 totéž, co lze shrnout na jedinou stranu téhož formátu, aniž bych cokoliv podstatného vynechal. Hovořil-li jsem dříve o výtvarném projevu v souvislosti s jazykem, potom bych rád zdůraznil problémy, které vznikají během překladu z jednoho jazyka do druhého. Literát své dílo zřídka kdy překládá osobně a nestačí k tomu ani člověk, který dobře ovládá jazyk původní i jazyk, do něhož má být dílo přeloženo. Velice si vážím překladatelů. Překladačem výtvarníka může být například kurátor nebo kunsthistorik, nikoliv však výtvarník sám. Za spisovatele mluví text, kdežto za ilustrátora by to měl být obraz.

Slabé stránky ovšem nalézám i ve zhotovené obrazové části. Jsou dílem způsobené vyčerpáním, dílem tím, že mi některé kapitoly neposkytly dostatečný počáteční impuls k tvorbě samotné. Přiznávám se k tomu zcela otevřeně například u celostránkových ilustrací k poslední povídce Setkání s medúzou. Uvědomuji si, že dobrý ilustrátor by obdobnými potížemi trpět neměl, ale zároveň pozoruji, že každým dalším zakončeným projektem se tyto komplikace umenšují.

Terčem kritiky může být i celková grafická úprava knihy. Snaží se být přehledným, jednotným a jednoduchým systémem. Spoléhá na ověřené postupy, ale nepřichází s ničím zásadně novým.

11. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní a periodická literatura

1. *Ztratit cestu znamená poznat cestu: svahilská přísloví = Kupotea njia ndiko kujua njia : methali za kiswahili*. Překlad Pavel Mikeš. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013, 129 s. ISBN 978-80-7465-062-8.
2. *Stvořitelé nových světů*. Editor Ivo Železný. Praha: Art-servis, 1990. ISBN 80-711-6011-3.
3. Svět tisku. *Tuhé knižní vazby*. 1999, č. 9.
4. PACNER, Karel; VÍTEK, Antonín. *Půlstoletí kosmonautiky*. Praha : Paráda, 2008. ISBN 978-80-87027-71-4. Kapitola Životopisy hlavních účastníků, s. 427.

12. RESUMÉ

The aims of my diploma thesis were illustrations and graphic layout of the short story collection *The Report of the Third Planet* by Arthur C. Clarke, a co-author of the movie *2001: A Space Odyssey* and an active scientist who were the first to described the concept of the geostationary communications satellite.

The illustrations are made in the technique so called linocut and include 12 full-page illustrations and 21 headers for the each chapter, the title page, the flyleaf with the motive of binary code, and the motive for the book jacket.

Science fiction is my favourite genre. With this work I am trying to challenge the general belief that science fiction is low literature genre, which does not deserve any attention. The illustrations are based on the content of the stories; partly they are my own statements about *The Third Planet*, the picture diary of the events, which influenced me during the work on the thesis.

I have been working with the technique of linocut for many years now. I was always interested how it is possible to use linocut, which is related to wood engraving, which is considered to be one of the oldest graphic techniques, with the science-fiction approach of A. C. Clark.

I have also focused on the problematic of illustration for literature for adults and its role there. I have tried to design the book in order to appeal to readers who are not primarily interested in science fiction.

13. SEZNAM PŘÍLOH

1. Záhloví 01 - 06
2. Záhloví 07 - 12
3. Záhloví 13 - 18
4. Záhloví 19 - 21
5. Fénix
6. Tři lámové
7. Maelstrom II
8. Stěna z temnoty
9. Frankenstein
10. Orchidej
11. Záznam
12. Tajemství
13. Střílejte veveryky
14. Mandala
15. Medůza zesr.
16. Plagiát
17. Předsádka
18. Titulní list
19. Fotografie vazby a obálky
20. Fotografie graf. úpravy záhlaví
21. Fotografie graf. úpravy celostránkových ilustrací

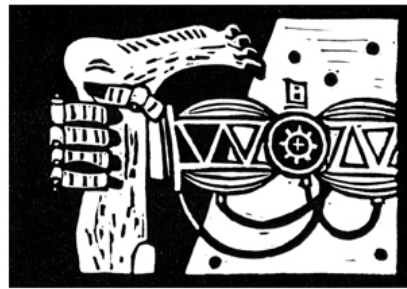

Obr. 1

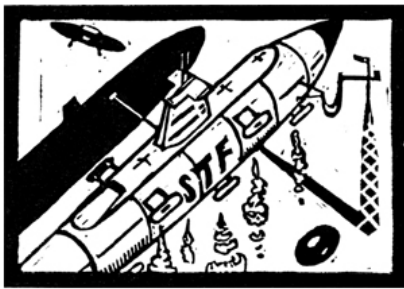
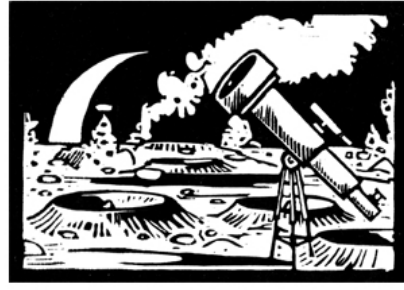

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

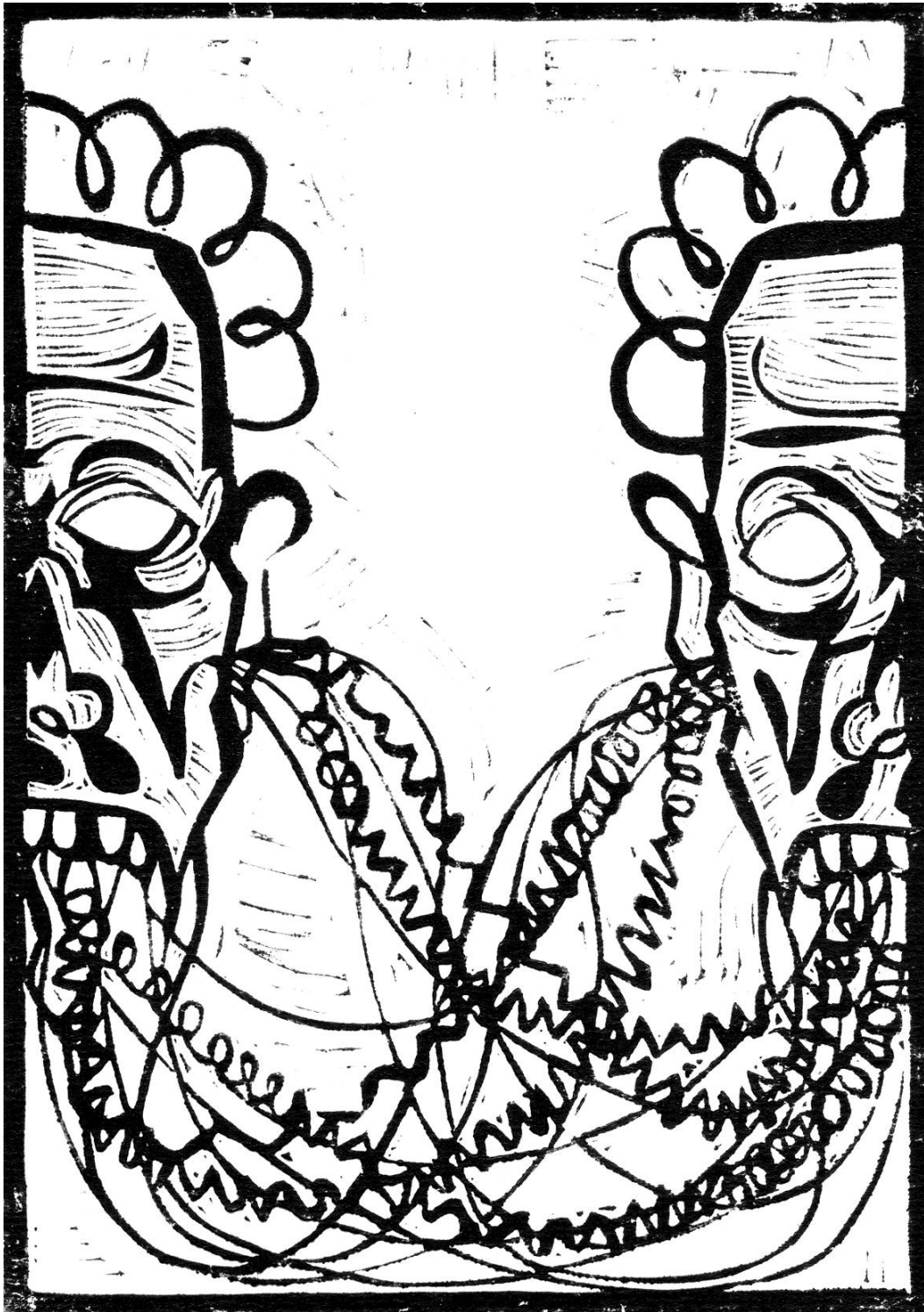

Obr. 7

Obr. 8

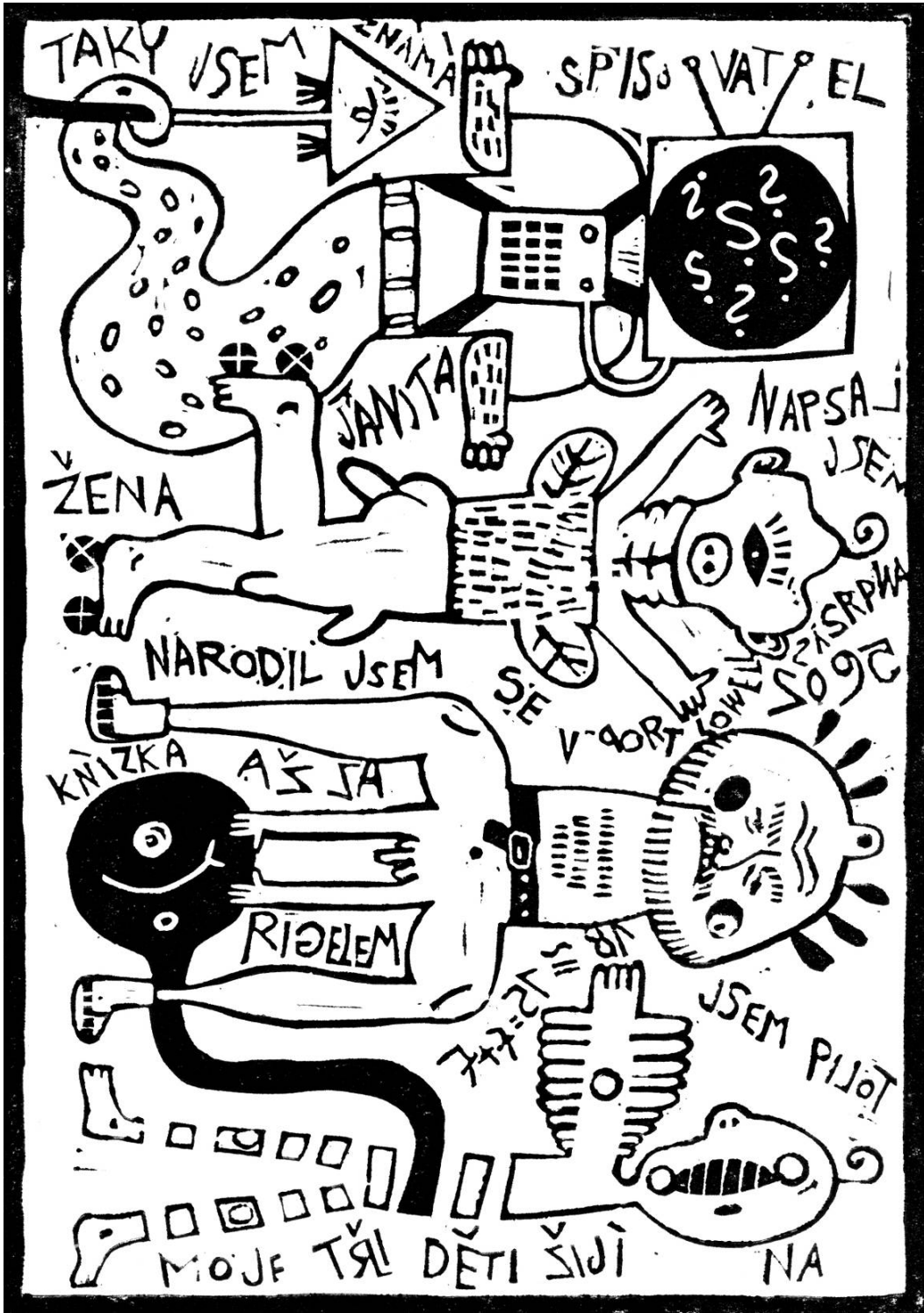

Obr. 9

Obr. 10

Obr. 11

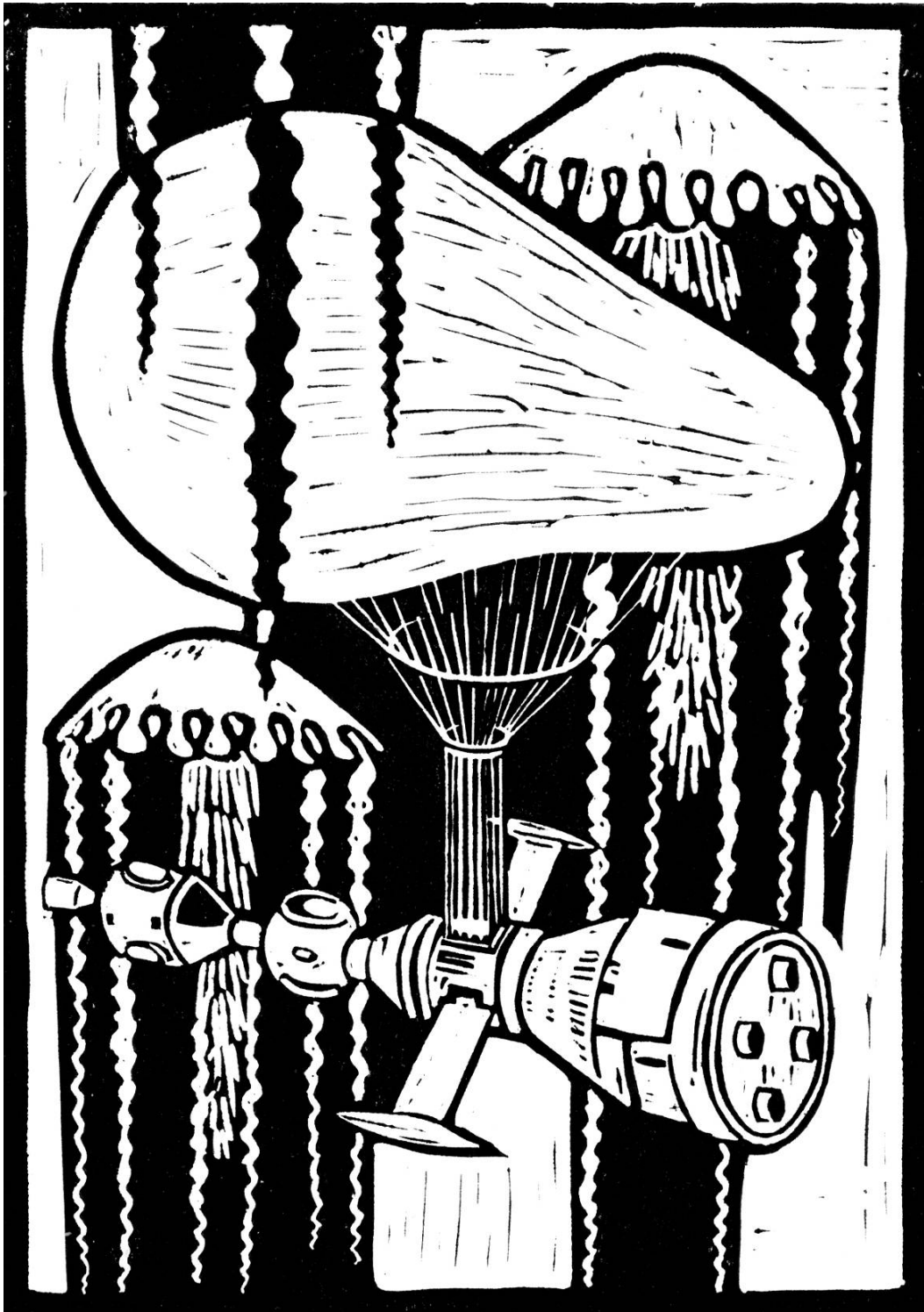
Obr. 12

Obr. 13

Obr. 14

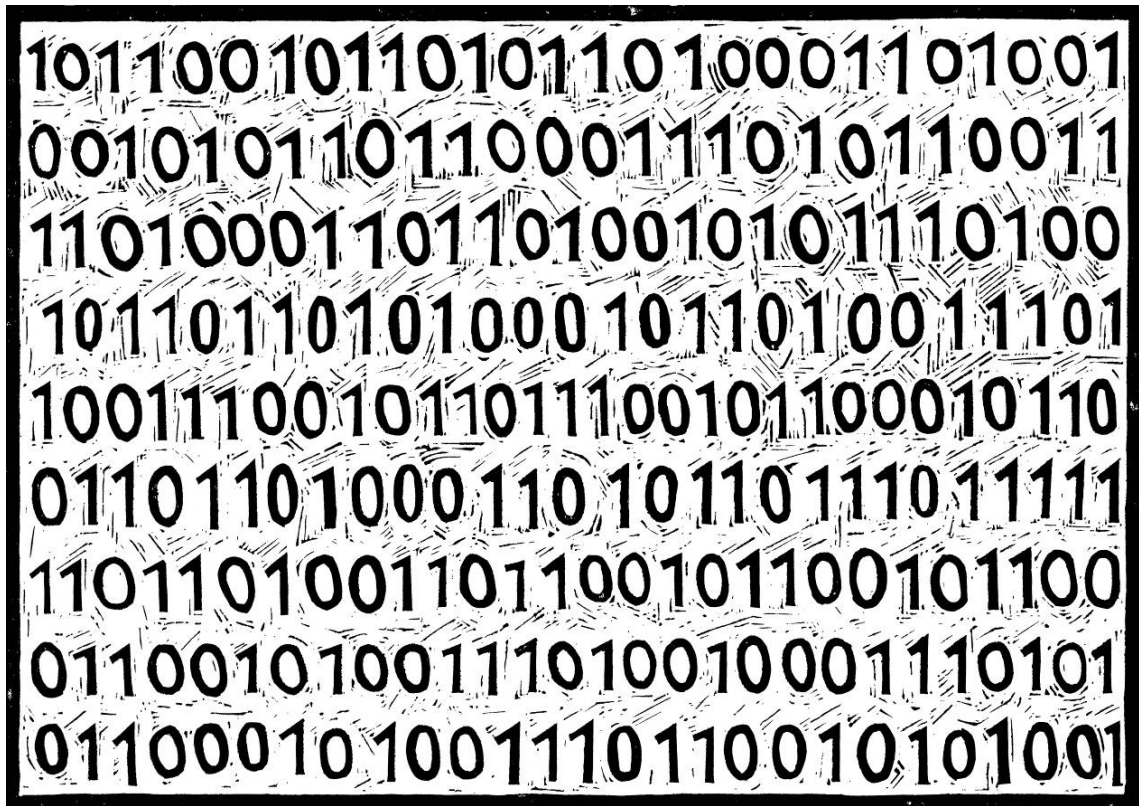

Obr. 15

Obr. 16

Obr. 17

Obr. 18

Obr. 19

„To není zákonitost, jednoduše
 měli ověřené. Dokonce ještě před měsícem
 dostal příkaz. Ale dnes...“
 „Vy jste si menší, jím se to tam, přede
 „Neberte si to tak, doktoro — nechte se
 Čanda.
 „Hasta...“
 loval. Začal hovořit — s odvětvím vynaložením
 padal a Cooperovi s takovým lebovím. Klidně, že
 střes, sněhem se nad těm, jako došou, když
 kteří napěš, neviděl tam nahoře, teď v měsíci
 a teď už novovali, všechno zapomenou, na jež
 sto tisíc nás, v téměř prázdném, „Nad tím
 zázraků, vědy a techniky, jenom světě, kde
 150 vůbec neostane člověk s inteligencí, kde
 A, najednou přijdeme na to, že můžeme žít
 staře si, jak na takovou novinu zareagují. Ale
 problém, pane novináři, řekl jste si „o to, a
 mi — opravdu bych to rád věděl — jak jim to
 sdělíte?“
 Čekal a čekal. Cooper otevřel ústa, ale pak
 pen vymyslet jedině slovo, které by se k tomu
 Ve vzdáleném koutě místnosti se rozplakalo
 opíci misáde.

Pommernost

pláze, vyběhli téměř až na samou pláž, pod nohama byl hrubý
 dřevěný svinutý dlouhý strom, který rostl, které se plazily
 a směl zavřít, ustával jenom zřítelky, v této chvíli houčily
 jí oděš, je to zlostně kapky zřítelky znovu a znovu houčily
 po pinnocem, ať se.
 v pláži usno a horko, neboť souboj mezi sluncem a deštěm nít
 přes vlničky kraje.
 Bylo dusno a horko, neboť se mlha na okamžik zvedla a kopce zřítelně
 kdy nechal nad krajinu, kterou se někdy dala spatřit, v ne-
 vystoupily nad krajinu, a za nimi se někdy dala spatřit, v ne-
 kruhu a stědovými lini pláží, pod většinou mračny. Stromy rostly
 smírně dále, stěna hor, řečící pod většinou mračny. Stromy rostly
 sáde, zmlékávaly vzhled krajiny, takže pahorky splyvaly jeden
 s druhým. Holou skálu bez porostu bylo vidět jenom na jedno-
 místě, tam, kde před dávnými časy podložil kopce, oslabil nebo
 gický zlom, a tak line obzoru v délce jednoho a půl kilometru nebo
 o rodu víc ostře sp...
 křídlo.

Obr. 20

na prázdnotu bez jediného slova — vzhledem k tomu, že
stojící v kabině zůstal, propadl. Mnozí lidé se domnívali,
že ještě nikdy neovzpamotil do vědomí — ani v době
nebyl přece nic nic nic na farmaceutický výzkum, aby
přiděly se sem od Projektu na rekonstrukci světa
přestovat obilí na Měsíci. Všechno to naprosto v
světa filiny a kamenní, masitěho — přecházel a
movaže ve vzduchuoprádru —
„No jde“ oděkl Van Kessel. „Ale jak jinak to
tě zachránit, a nemít čas na to, aby propadl do
vracích milióny kilometrů od neblížího —
skrábnutí a už skloněná situace — káse na
cháme tě, aby ses uvalil ve vlastní zář.“
Cliff pomalu zrudl a uplynulo několik sekund.
„Už jsem v pořádku,“ řekl konečně. „Projdeme ty
té jednou.“
„To už je lepší,“ pochválil ho Van Kessel. „Od
minut, až budeš v apogeu, se přesuneš k
Od toho okamžiku ztratíme spojení, vyhládku ve
vat na radaru a budeme s tebou moci mluvit, až
přelétávat. A teď jak se s tím tvým skafandrem
Dyacet minut ubíhlo dost rychle. Na konci už
co musí udělat. Začal do konce věřit, že by to
orientovaný správně.“
„Čas vězné propustit.“
„Díky.“
„Cliff se naposledy rozhlédl po své malické kabině, jako by
vzpomněl na malou lahvičku měsíčního prachu, který sibi
nost vzorku — jenom pár desítek gramů — na jeho osudu
vědět, jestli tu není něco, nač se zapomněl. Všechno svůj majetek
novi, temokrát by chlapce neměl sklamat. Směšně nepatrná hmot-
nost vzorku — jenom pár desítek gramů — na jeho osudu nic

Obr. 21